

כתובות לג

עניין: אילמלי נגדוה לחנניה

מישאל ועזריה פלחו לצלמא

שיטה מקובצת

(י) ובקונטרסין כתוב וז"ל אלמלא נגדוהו. פי' ה"ר אליעזר דלא חייבה תורה אלא למסור עצמן למיתה, כדכתיב בכל נפשך אפילו הוא נוטל את נפשך³², אבל להחמיר עליהם יותר ממיתה לא היו חייבים, ויפה פי'. ומה שהקשה עליו ר"ת ז"ל³³ מר' עקיבא וחבריו שסרקו את בשרו במסרקות של ברזל ולא פלח. נ"ל דלא קשה מידי, דהתם הכאה שיש בה קצבה הויא, דכיון שסרקו את בשרו ברזר הוא שימות במיתה גמורה במהרה, וההיא הויא כמו נוטל את נפשך, אבל הא דאמר רב אלמלי נגדוהו כו', פירושו הכאה בלא מיתה קאמר, כגון שהניחום שנה או שנתיים, ויכו אותם בכל יום, והויא הכאה שאין לה קצבה, שהיא חמירא יותר ממלקות ומיתה, ובהא לא חייבתו תורה דלאו נוטל את נפשך הוא, ע"כ.

ולא נהירא דקרא ה"ק, אפילו הוא נוטל את נפשך, ובכלל הויא היסורין, ומה שכתבו התוס' הוא עיקר.

רמב"ן פרשת כי תשא

(כא) מה עשה לך העם הזה כי הבאת עליו חטאה גדולה. "כמה יסורים סבלת שיסרוך עד שלא תביא עליהם חטא זה²⁵⁰", לשון רש"י. ואיננו נכון בעיני, כי החטא הזה מן החטאים שיהרג עליהם ולא יעבור²⁵¹. ואולי אמר לו כן להגדיל אשמתו²⁵².

והנכון בעיני כי הוא כמו "מה²⁵³ עשיתי מה עוני ומה חטאתי לפני אביך כי מבקש את נפשי" (ש"א כ א). יאמר, מה שנאה היתה לך עם העם הזה²⁵⁴ כי סבת²⁵⁵ להשמידם ולכלותם. ומפני שהיה אהרן להם לאיש מוכיח ולמכפר, והיה ראוי שיחוס וירחם עליהם²⁵⁶, אמר לו כן, כלומר, נהגת עמהם כאויב החפץ ברעתם, לא פשעו ולא חטאו לך.

פרשת כיתשא, שמות לב, כא ורש"י שם

אֲשׁוּר־דָּק וַיִּזְרַח עַל־פְּנֵי הַמַּיִם וַיִּשַׁק אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן מַה־עָשִׂיתָ לָךְ הַעַם הַזֶּה כִּי־הִבַּאתָ עָלָיו חַטָּאת גְּדוֹלָה: וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן אֶל־יַחֲזָקִיא בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיִּדְעוּ

נדהרוקן, שזדקום המים ולנו צטניהם: (כא) מה עשה לך העם הזה. [יט] כמה יסורים סבלת שיסרוך עד שלא תביא עליהם חטא זה: (כב) כי ברע הוא. [כז] נדך רע הס הולכין

דברי דוד להט"ז פרשת כי תשא

(כא) מה עשה לך העם. כמה יסורין סבלת * כו'. הרמב"ן כתב ע"ז: ואין נכון בעיני שהרי החטא הזה מן החטאים שיהרג ואל יעבור *, עכ"ל. ולי נראה דגם רש"י היתה עיקר כוונתו כן, והוא ע"ד דאיתא בפרק אלו נערו⁵¹: אלמלי נגדוה לחנניה מישאל ועזריה הו פלחו לצלמא, וכתבו התוס' שם ובפרק מקום שנהגו⁵²: ואי ע"ז הוה ח"ו שהיו משתחוים לו, אלא צלם שעשאו לכבוד עצמו כו'. ש"מ שקשים טפי יסורין מהריגה ומש"ה היו חנניה כו' עוברין משום היסורין. ע"כ אמר גם כאן משה לאהרן: נהי דלאו ע"ז ליחייב עליה מיתה כאן, וא"כ אינך חייב לסבול היסורין, מ"מ עדיין לא סבלת כלל יסורין אפילו התחלה, כי כמה יסורים סבלת ע"ז שהבאת עליו חטא זה מכלל דאי סבל יסורים לא הוה קשה מידי, כנ"ל נכון:

אמונת משה – חידושים על הש"ס

(מכ"ק אדמו"ר הזקן)

אלמלא נגדוה לחנניה מישאל ועזריה פלחו לצלמא. נריך להצין מדוע חז"ל ספרו צגנותם של חנניה מישאל ועזריה ח"ו. ויש לפרש שחז"ל צאו ללמד צוה שאין הקצ"ה נותן לאדם נרות יותר ממה שיכול לסבול, וכיון שהקצ"ה ידע שלא יוכלו לסבול יותר לכן עשה שלא ייסרו אותם יותר.

